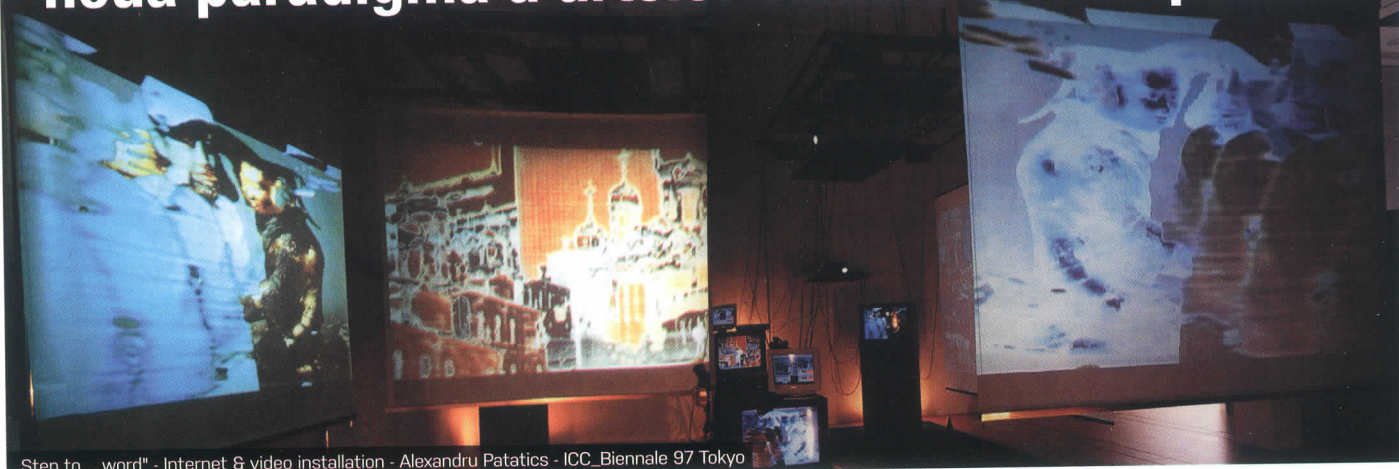

Între știință, tehnologie și politică culturală: noua paradigmă a artelor vizuale contemporane

În 1997, am participat cu o lucrare ambientală vizuală – instalație mediatică – la prima bienală organizată de NTT ICC InterCommunication Center (ICC), Tokyo în Japonia. A fost un eveniment semnificativ atât pentru mine – ca tânăr artist care venea dintr-o țară puțin cunoscută publicului japonez, din fostul bloc comunist est-european – cât și pe un plan cultural internațional mai amplu, care dezbătea la vremea respectivă oportunitatea unei schimbări radicale de paradigmă.

Era vorba de un eveniment cultural susținut de unele dintre cele mai puternice și prospere companii – compania de Telegrafie și Telefonie niponă și filiala Apple din Tokyo. Cu puțin timp înaintea finanțării și lansării acestui centru cultural, au invitat la dezbatere teoreticieni și curatori acreditați, de pe scena internațională de arte vizuale, să dezbată o temă legată de definirea strategiei de politică culturală pe care urmau să o adopte pentru a avea impactul public anticipat. Ar fi putut finanța cu ușurință un muzeu public, în care să achiziționeze opere ilustre precum Da Vinci, Rembrandt, Van Gogh, Renoir... însă această imagine nu se potrivea domeniului tehnologic cu care se asociau în imaginea publică internațională. Experții și mentorii invitați au ajuns la concluzia pe care au expus-o într-un NTT-ICC 'Concept Book': cea a necesității unei schimbări totale de paradigmă, prin înființarea unui centru și a unui muzeu media, cu lucrări ale artiștilor contemporani, care investighează posibilitățile noilor medii electronice, digitale, de

rețele comunicaționale și care deschid ele însele un spațiu de cercetare cultural – activ, dinamic, interconectat, la nivel global.

Am ajuns să înțeleg aceste lucruri mai târziu, doar în momentul în care m-am întregat și am reușit să-mi explic de ce m-au ales, după o competiție curatorială în care au fost implicați 5 curatori media, fiecare dintre aceștia propunând la rândul lor câte 5 artiști din diferite țări, din care în final au ales în total doar nouă proiecte pentru a fi finanțate, produse și prezentate public în prima bienală ICC '97, InterCommunication Center, Tokyo.

Lucrarea a fost deosebit de apreciată de artistul și directorul de atunci al centrului de artă media ZKM, Jeffrey Shaw, fapt pentru care am fost invitat să o refac pentru expoziția internațională din 1999-2000, la ZKM, Center for Art and Media, Karlsruhe, din Germania.

Proiecte vizuale colaborative și comunicarea pe scena culturală

Am făcut această introducere pentru a descrie un context general în care m-am situat ca artist, fiind mereu preocupat de tehnologie, de combinarea diverselor elemente într-o structură ambientală complexă, interactivă, autogenerativă – mecanic, vizual, audio, etc. – cu senzori sau controlere electronice amplasate în aceste instalații prin soluții DIY (Low sau High-tech).

Experimentul și cercetarea, investigarea tehnologiei ca mijloc și mediu de exprimare artistică au stat în centrul preocupărilor noastre, pe care le-am aplicat și în proiectele colaborative de mai târziu, în care am invitat și alți artiști. De exemplu, în proiectul curatorial cu care am concurat, ales de Ministerul Culturii pentru reprezentarea României în pavilionul expoziției internaționale de la Veneția în 2001: instalația multi-mediatică colaborativă denumită „CONTEXT”, în care am invitat 18 artiști vizuali români, din țară și diasporă.

Am continuat să dezvolt proiecte noi, să descopăr perspective interdisciplinare pe care nu le-am mai abordat. La nivel instituțional am înființat Fundația FORMAT, cu care am realizat multe dintre proiectele artistice finanțate pe care le-am propus. Din 2004 lucrez și ca lector la Universitatea Națională de Arte București, secția foto-video. În paralel cu activitatea academică, și în legătură cu aceasta, încerc să dezvolt câteva proiecte colaborative interdisciplinare în care implic studenții universității. Cu un asemenea proiect am câștigat în 2007 o finanțare a programului Promocult lansat de Ministerul Culturii și Cultelor, prin care proiectul a fost itinerat în străinătate,

Experiment și cercetare – „specificul local”

Întrebat de criticul și curatorul de artă Horea Avram, într-un interviu publicat în numărul actual al revistei „ARTA”, ce proiecte am intenționat să realizez și nu s-au

concretizat, privind subiectul din perspectiva unei „specificități locale” aș putea spune că am avut în permanență o nostalgie că s-ar putea realiza și în România, la București, un centru artistic important poate chiar și pentru „zona Europa de est”. Un centru artistic activ, care să promoveze artele mediatiche și noile tehnologii, la fel ca și ArsElectronica din Linz, de exemplu.

Un alt exemplu de proiect propus cu un grup de inițiativă al fundației FORMAT în 2017 a fost cel de rezidență artistică în institutele de cercetare din București – denumit „SynApps – Open Space” – ratat, din păcate, din punct de vedere administrativ de către cei care și-au asumat responsabilitatea de a-l coordona și depune pentru finanțare la momentul respectiv. Proiectul însă a fost preluat recent într-o altă formulă curatorială, reprezentativă doar pentru o parte din institutele de cercetare inițiale din proiect, redenumit „FUSION” și finanțat de Rezidența BRD Scena9.

Poate tot din cauza unor mentalități care țin de „specificitățile locale” au fost eliminate din proiect chiar și universitățile de arte – cu care am încercat inițial formarea unui consorțiu instituțional – ceea ce dovedește din păcate o lipsă de viziune strategică în spațiul cultural românesc, în care ‘este ok’ ca proiectele să se ‘împrumute’ în funcție de interese legate de oportunitățile de finanțare și reprezentare ale unora... și asta în detrimentul conceptului de lansare a unui ‘call’ de proiecte pentru artiști și al unei colaborări instituționale largi, care ar fi putut genera impactul necesar inclusiv la nivel internațional. Astfel a fost generată doar formal impresia că am mai bifat un subiect important, pe care iată că îl putem și noi aborda, la egalitate cu un trend internațional, dar într-un spirit ‘local’, bineînțeles.

Un consorțiu instituțional – ONG-uri culturale, viziune și antreprenariat independent

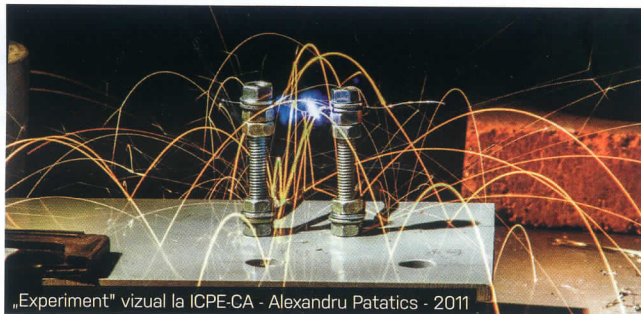
Există însă și exemple de urmat, încredere și atitudine pozitivă în colaborarea între arte și științe, în institutele de cercetare, chiar și în absența unei oportunități de finanțare imediate sau al unei finanțări deja

câștigate pentru un anumit proiect. Ceea ce nu înseamnă o lipsă de spirit antreprenorial în spațiul cultural și nici o inadecvare la oportunitățile locale de finanțare, ci mai degrabă o relaxare absolut necesară pentru a avea o viziune detașată mai clară în construcția unei ideologii funcționale legitime pentru o asemenea abordare.

Prin renunțarea la limitările și presiunea impusă de un demers formal ne asumăm libertatea de a gândi în afara unor standarde birocratice impuse, pentru a ne crea propria strategie de acțiune culturală. Acest lucru este necesar când dorim o reală schimbare de paradigmă și nu o uniformizare formală.

Studio foto-video dezvoltat de ICPE-CA și Fundația FORMAT

„Experiment” vizual la ICPE-CA - Alexandru Patatics - 2011

Aceasta este viziunea prin care Fundația FORMAT și INCIE ICPE-CA au semnat recent un acord de colaborare în care conceptul cultural artistic devine un catalizator pentru gândirea creativă, explorarea științifică și comunicarea între oameni cu expertize și interese profesionale diferite.

Această inițiativă are la baza ideea conform căreia creativitatea stă la baza gândirii și acțiunii umane generatoare de progres, atât în domeniul științific/tehnic, cât și în cel umanist, filosofic, artistic, social și cultural. Crearea de conexiuni, transferul de idei și lansarea unor programe ce folosesc energii inovative în dezvoltarea unei structuri interdisciplinare, stă la baza lansării unui program comun prin care a fost creat un atelier și studio media, necesar creșterii vizibilității și promovării imaginii programului nostru, în mediul on line.

Situată pe axe culturale majore, definite între artă/știință și societate, această inițiativă propune înființarea unui consorțiu insti-

tuțional larg – prin contactul cu universități de arte, fundații culturale, asociații, grupuri de interes și programe similare pe plan local, dar și internațional – cu care să dezvolte o strategie de imagine culturală eficientă, aplicând la oportunități de finanțare în care interdisciplinaritatea, rolul artelor și al noilor tehnologii este semnificativ.

Proiectul, pe care l-am denumit „9 Installations”, a fost selectat de Muzeul Național de Artă Contemporană, București (MNAC) pentru a fi expus în calendarul de evenimente expoziționale 2020-2021.

Acest proiect retrospectiv propune reconstrucția funcțională a unora dintre instalațiile ambientale mediatiche și video, realizate de mine pe parcursul carierei artistice – prezentate în diverse evenimente expoziționale internaționale, la care am fost invitat.

Colaborarea Fundației FORMAT cu INCIE ICPE-CA va asigura suportul tehnic pentru realizarea acestor instalații mediatice complexe, care vor putea fi prezentate publicului la MNAC.

Curatorul proiectului, Horea Avram, afirma: „Această expoziție se dorește o confirmare a anvergurii artistice remarcabile a artistului, prezentând variante actuale ale unor lucrări din perioada anterioară, realizate începând cu 1993, care însă nu au fost prezentate în România în ultimii ani. Așadar, proiectul are o dublă articulare: una retrospectivă și alta prospectivă. Pe de o parte, propune reconstrucția celor mai importante instalații media care au marcat istoria artei recente din România și totodată reprezintă repere esențiale pe harta artei media internaționale – unele lucrări au fost prezentate în cele mai prestigioase instituții din lume: Bienala de la Veneția, ICC Tokyo Biennale sau ZKM Karlsruhe (Centrul de Artă și Cultură Media). Pe de altă parte, acest proiect are o dimensiune prospectivă. 9 Installations are un rol de statement, căci propune câteva abordări care indică nu doar preocupările curente ale artistului, ci și posibile direcții de explorare tehnologică și abordare conceptuală în sfera noilor media.”

■ Alexandru Patatics, director proiect 9 Installations, Fundația FORMAT - ICPE-CA